

Official documents of the officials to be used as a basis for carrying out of operatively-search activity, shall be made in accordance with the requirements of the law (regulations, orders, directions, decisions, requests, inquiries, memorandums must be signed and registered, where necessary, their copies, certified on appropriate way etc.). Otherwise, it is impossible to recognize a sufficient basis for carrying out of operatively-search activity.

Upon detection of the illegal decisions of the institution operational-search case prosecutor shall cancel such decisions and take measures to bring those responsible for violation of the law. But, if we take into account the proposals to optimize the places of operatively-search business should be to determine what should be changed and approaches prosecutorial supervision in the activities of the operating units, aimed at detecting evidence of a crime, and those who prepare crime that is significant achievement to overcome corruption and other negative phenomena in society.

Key words: *public prosecutor, operative workers, operational search business*

УДК 343.1

К.І. Василенко

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ВИПРАВЛЕННЯ ТА РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ У ВИПРАВНИХ КОЛОНІЯХ

У статті викладено теоретико-прикладні засади соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях, розкрито її роль у поверненні до соціуму законослухняного громадянина.

Ключові слова: *соціально-виховна робота, система, основні засоби, виправлення та ресоціалізація, засуджені, виправна колонія.*

Постановка проблеми. Курс України на євроінтеграцію передбачає створення в органах й установах Державної пенітенціарної служби (далі – ДПтС) України належних умов для засуджених осіб, які відбувають покарання щодо надання їм допомоги в адаптації та переході до нового порядку життя для збереження соціальних зв'язків, отриманні освіти, набутті нової професії, готовності до адаптації на свободі після звільнення.

Ефективність досліджень соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях значною мірою залежить від правильного розуміння історичного коріння того чи іншого сучасного соціального явища. У цьому аспекті варто погодитися з Б.М. Кедровим, який слушно зауважує у дослідженнях про те, що вивчення минулого може й повинно слугувати засобом до того, щоб зрозуміти теперішнє й передбачити майбутнє [1, с. 78].

Сучасна світова пенітенціарна доктрина, ґрунтуючись на принципах гуманізації, демократизації, соціальної переорієнтації пенітенціарного процесу, по-новому визначає соціально-виховну роботу із засуджени-

ми як один з провідних засобів досягнення мети їх виправлення та ресоціалізації й інтеграції в суспільство після звільнення.

Серед мети й завдань кримінально-виконавчого законодавства України, його дії в просторі й часі, підстав та принципів виконання й відбування покарання провідне місце належить основним засобам виправлення та ресоціалізації засуджених.

Отже, важливим теоретико-прикладним аспектом їх реалізації, на наш погляд, є необхідність їх застосування з урахуванням виду покарання, особи засудженого, характеру, ступеня суспільної небезпеки й мотивів учиненого злочину та поведінки засудженого під час відбування покарання. Порядок й умови проведення у виправних колоніях соціально-виховної роботи із засудженими є одним із найважливіших напрямів розвитку сучасної пенітенціарної політики України, який потребує відповідного наукового осмислення й нормативно-правового забезпечення.

Таким чином, соціально-виховну роботу повинен виконувати не тільки персонал відділу соціально-виховної та психологічної роботи, а й весь персонал виправних колоній. А тому підготовку персоналу до реалізації соціально-виховної роботи із засудженими у виправних колоніях слід визнати актуальною проблемою сьогодення, необхідність вирішення якої підсилюється ще й тим, що на сьогодні у виправних колоніях 80 % персоналу відділу соціально-виховної роботи із засудженими мають юридичну, а не педагогічну або психологічну освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні погляди на соціально-виховну роботу із засудженими у виправних колоніях висвітлено в наукових працях з різних галузей знань – права, психології, педагогіки. Учені, які присвятили праці вивченню соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях України є зокрема такі, як В. Бадира, О. Беца, І. Богатирьов, А. Галай, Т. Гончар, Є. Дикий, О. Джужа, І. Иванов, К. Ігошев, О. Колб, Ю. Кричун, С. Кушнарьов, В. Львовичкін, Є. Лукашова, О. Неживець, С. Морган, В. Прусс, В. Пуйко, О. Романенко, В. Рудник, В. Середницький, В. Синьов, В. Сулиський, В. Стаднік, А. Степанюк, В. Тихоненко, О. Третяк, Д. Ягунов, І. Яковець та ін.

Формування цілей. Мета статті полягає у викладенні теоретико-прикладних засад соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях, визначення її ролі під час повернення в соціум законотрухняного громадянина.

Виклад основного матеріалу. Складність реалізації зазначених завдань обумовлена наявністю встановлених законом обмежень прав та свобод засуджених у період відбування покарання, а також потребою у відтворенні в умовах позбавлення волі елементів звичайного укладу жит-

тя, що дозволяє покращити ресоціалізацію особи в подальшому. Від того, наскільки відтворені в період ізоляції умови наближаються до умов життя особи в суспільстві, залежить ефективність виправлення та ресоціалізації засуджених, відчуття ними власної людської гідності.

Організація та зміст соціально-виховної роботи у виправних колоніях, її нормативно-правове забезпечення має полегшити вирішення цих проблем, сприяти більш ефективному виправленню та ресоціалізації засуджених, їх адаптації в суспільстві після звільнення від відбування покарання.

Реалізація Державною кримінально-виконавчою службою (далі – ДКВС) України такої роботи регламентується Конституцією України, нормами кримінально-виконавчого та іншого законодавства України, положеннями низки міжнародно-правових актів. Соціально-виховна робота як засіб виправлення та ресоціалізації засуджених пройшла складний та суперечливий шлях розвитку в історії вітчизняного та зарубіжного кримінально-виконавчого законодавства, який розпочався з появою християнської релігії з притаманним їй усепопашальним світосприйняттям.

Аналіз наявних у сучасній науці кримінально-виконавчого права України джерел із питань соціально-виховної роботи із засудженими у виправних колоніях дозволив виділити низку проблем, що залишаються малодослідженими, зокрема: 1) визначення поняття соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях ДПтС України; 2) вплив диференційовано-індивідуального підходу до соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях; 3) відсутність науково обґрунтованої моделі критеріїв і показників оцінювання ступеня виправлення як ключової категорії соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених тощо.

Таким чином, недостатнє наукове забезпечення якості нормативно-правової бази здійснення соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях перешкоджає формуванню системного уявлення про цей інститут та виявленню його значення в процесі виправлення та ресоціалізації засуджених.

Отже, важливим завданням для практичної реалізації нормативно визначеної мети соціально-виховними засобами є визначення сутності та розкриття змісту соціально-виховної роботи в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях. Відповідно до ст. 123 КВК України соціально-виховна робота – цілеспрямована діяльність персоналу органів та установ виконання покарань та інших соціальних інституцій для досягнення мети виправлення та ресоціалізації засуджених [2, с. 11].

Зазначимо, що соціально-виховна робота також спрямована на формування та закріплення в засуджених прагнення до заняття суспільно корис-

ною діяльністю, сумлінного ставлення до праці, дотримання вимог законів та інших прийнятих у суспільстві правил поведінки, підвищення їх загально-освітнього й культурного рівнів. Крім цього, участь засуджених у виховних заходах, які проводяться у виправних колоніях, ураховується при визначенні ступеня їхнього виправлення, а також при застосуванні заходів заохочення і стягнення. Водночас розпорядком дня колоній можуть бути передбачені виховні заходи, участь у яких для засуджених є обов'язковою.

Персонал органів та установ виконання покарань може здійснювати стимулювання правослухняної поведінки в засуджених за допомогою програм диференційованого виховного впливу з урахуванням їхньої поведінки, психічного стану й ступеня соціальної занедбаності. Причому в програмі диференційованого виховного впливу на засуджених слід враховувати можливість виховної функції режиму відбування покарання; загальноосвітнього й професійно-технічного навчання, заходів заохочення і стягнення, що застосовуються до осіб, які відбувають покарання, самодіяльних організацій засуджених; громадських, благодійних і релігійних організацій; а також залучення засуджених до самовиховання.

Ця робота, як зауважують Автухов К.А. та Яковець І.С., здійснюється на основі диференційованого підходу до кожного засудженого. Так, у практику запроваджено програми диференційованого виховного впливу на засуджених: «Фізкультура і спорт», «Професія», «Підготовка до звільнення», «Освіта», «Подолання алкогольної чи наркотичної залежності» «Духовне відродження», «Творчість», «Правова освіта» [3, с. 106].

Виходячи зі сформульованого КВК України визначення соціально-виховної роботи із засудженими, її метою є створення умов для успішного їх виправлення та ресоціалізації. Проте виправлення та ресоціалізація засуджених досягається й іншими засобами – режим, суспільно-корисна праця, загальноосвітнє й професійно-технічне навчання, громадський вплив.

Розглядаючи процес виправлення та ресоціалізації засуджених у нерозривній єдності та взаємовпливі, ми все ж таки умовно виділяємо мету соціально-виховної роботи, що має свою специфіку й визначається нами як утворення соціально-виховними засобами сприятливих умов для виправлення та ресоціалізації засуджених, їх подальшої інтеграції, соціалізації, усебічного розвитку й саморозвитку особистості засудженого на основі інтеграції ресурсів особистості, виправної колонії, громади й регіону.

Визначення системи соціально-виховної роботи із засудженими потребує окреслення змістовно-семантичних і структурно-функціональних параметрів цього потужного соціально-правового й психолого-педагогічного феномена з тим, щоб чітко уявляти, чого треба досягати в процесі соціально-виховної роботи. Структурний підхід до соціально-виховної роботи дозволяє розглядати її як складну систему взаємо-

пов'язаних компонентів, змістовний аналіз яких дозволяє уточнити й розширити визначення, що надав законодавець.

Майже всі сучасні дослідники в галузі пенітенціарної діяльності (юристи, психологи, педагоги та соціальні працівники), до її структури включають компоненти: суб'єкт, об'єкт, мету, напрями, зміст, технологію (форми, методи, етапи), результат [4, с. 38–43] [5, с. 39–45]. [6, с. 39–45]. Нерозривна функціональна єдність і взаємодія цих компонентів дозволяє говорити про соціально-виховну роботу як систему.

Отже, для розкриття сутності і змісту соціально-виховної роботи як одного з основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених у виправних колоніях уважаємо за необхідне охарактеризувати кожний її компонент через призму діяльності виправних колоній.

Відповідно до Кримінального кодексу України до об'єкту соціально-виховної роботи в контексті нашої статті належать особи, які засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі за вчинення злочинів, передбачених КК України, серед яких всі особи, яким на момент учинення злочинів виповнилося 16 років, та окремі особи, що досягли 14 років і підлягають відповідальності тільки за окремі злочини.

Зокрема, такими злочинами є умисне вбивство, посягання на життя державного або громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку й державного кордону, або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їхньою діяльністю, пов'язаною зі здійсненням правосуддя, захисника чи представника у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави; умисне тяжке тілесне ушкодження, умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження; диверсія, бандитизм, терористичний акт, захоплення заручників; звіттування, насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом; крадіжка, грабїж, розбій, вимагання, умисне знищення або пошкодження майна; пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів, угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна, незаконне заволодіння транспортними засобами й хуліганство [7]. У зв'язку з цим і соціально-виховна робота набуває специфічних ознак, водночас для інших осіб, яким на момент учинення злочину не виповнилося 16 років, як покарання передбачено заходи виховного характеру.

Згідно з положеннями КВК України суб'єктом соціально-виховної роботи із засудженими виступає «персонал органів та установ виконання покарань та інших соціальних інституцій». Щодо суб'єктів соціально-виховної роботи із засудженими у виправних колоніях, то до персоналу органів та установ належать: персонал територіального управління Дер-

жавної пенітенціарної служби України; персонал виправної колонії, який безпосередньо виконує соціально-виховні функції, – начальник відділення соціально-психологічної служби, старший вихователь, вихователь відділення соціально-психологічної служби; психологи, старший інспектор, інспектор, персонал відділів режиму, охорони та оперативної роботи; з контролю за виконанням судових рішень; медичної частини та ін.

Зазначимо, що також до соціальних інституцій, які беруть участь в організації соціально-виховної роботи із засудженими належать органи місцевого самоврядування, районні та міські центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, служба у справах дітей, територіальні органи внутрішніх справ, суд, прокуратура, органи праці та соціального захисту населення, центри зайнятості; освітньо-виховні, психологічні, медичні, спортивні, мистецькі, промислові, соціально-захисні, релігійні, громадські установи та організації; окремі особи, волонтери, соціальні працівники та ін.

Володіючи соціально-виховним та іншим потенціалом, усі ці інституції утворюють ресоціалізуюче середовище за межами виправної колонії, яке може бути використане на користь основної мети соціально-виховної роботи – їх виправлення та ресоціалізація й водночас інтеграція в суспільство після звільнення.

Визначення системи соціально-виховної роботи із засудженими потребує окреслення змістовно-семантичних і структурно-функціональних параметрів цього потужного соціально-правового й психолого-педагогічного явища з тим, щоб чітко уявляти, чого треба досягати в процесі соціально-виховної роботи. Таким чином, соціально-виховній роботі в пенітенціарній системі слід надати особливого статусу як одного з основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених.

Ця теза ґрунтується вченими пенітенціарного спрямування на тому, що соціально-виховна робота є засобом духовного впливу на процес виправлення та ресоціалізації засудженої особи, вона створює умови прищеплення засудженим навичок правильної орієнтації в системі духовних цінностей, психічній та іншій підготовці до звільнення [8, с. 134].

Висновки. Отже, вищевикладене дозволяє розглядати соціально – виховну роботу в системі основних засобів виправлення та ресоціалізації засуджених як інтегровану категорію кримінально-виконавчого законодавства, утілену в систему засобів виправлення та ресоціалізації, з метою надання засудженому соціальної допомоги й підтримки, здійснення соціального захисту, сприяння в трудовому й побутовому влаштуванні після звільнення від відбування покарання.

Використані джерела:

1. Кедров Б. М. История науки и принципы ее исследования / Б. М. Кедров // Вопросы философии. – М., 1971. – № 9. – С. 78.

2. Кримінально-виконавчий кодекс України. – Х. : ГПП «ГВІН», 2007. – 96 с.
3. Автухов К. А. Механізм оптимального виконання покарання у вигляді позбавлення волі : наук.-прак. посіб. / Автухов К. А., Яковець І. С // за. заг. ред. А. Х. Степанюка. – Х. : Права людини. 2013р. – С. 106.
4. Безпальча Р. Ф. Форми та методи допомоги жінкам в ув'язненні та після виходу з місць позбавлення волі / Безпальча Р. Ф. – К.: «Задруга», 2005. – 100 с.
5. Неживець О. М. Ресоціалізація засуджених та осіб, звільнених з місць позбавлення волі : монографія / Неживець О. М, Жук Л. А., Жук І. Л. – К. : Кондор, 2009. – 222 с.
6. Соціальна та виховна робота з неповнолітніми правопорушниками : навч. посіб. / О. С. Третяк, В. А. Бадира, О. І. Олійник, С. О.Чебоненко. – Чернігів : Видавець Лозовий В. М., 2012. – 228 с.
7. Кримінальний кодекс України : станом на 15 січня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
8. Богатирьов І. Г. Теорія і практика виправлення та ресоціалізації засуджених, які відбувають покарання у виправних колоніях середнього рівня безпеки : навч. посіб. / Богатирьов І. Г., Василяка Д. К., Шкута О. О. – К. : ВД «Дакор», 2014. – С. 134.

Василенко Е.И. Теоретико-прикладные основы социально-воспитательной работы в системе основных средств исправления и ресоциализации осужденных в исправительной колонии

В статье автором изложены теоретико-прикладные zásady социально-воспитательной работы в системе основных средств исправления и ресоциализации осужденных в исправительных колониях, раскрыто ее роль для возвращения в социум законопослушного человека.

Ключевые слова: *социально-воспитательная работа, система, основные средства, исправление и ресоциализация, осужденные, исправительная колония.*

Vasylenko K.I. The theoretical-applied foundations of the socio-educational work in the system of the main means of corrections and resocialization of convicts in the correction colonies

The modern world penitentiary doctrine is based on the principles of humanization, democratization, social reorientation of the penal process, define the socio-educational work with prisoners in a new way as one of the leading means of achievement of the goal of correction and resocialization and integration into society after release.

Among the goals and objectives of the criminal executive legislation of Ukraine, its actions in space and time, the grounds and principles of execution and punishment the prominent place belongs to the main means of corrections and resocialization of convicts.

An important applied aspect of their application, in our opinion, is that they should be applied taking into consideration the type of punishment, personality of the convicted person, the character and degree of public danger and motives of the committed crime and the behavior of the convict in the prison. The procedure and conditions in correctional colonies of socio-educational work with convicts is one of the

most important directions of development of modern penitentiary policy of Ukraine, which requires the specific scientific understanding and regulatory-law support.

Thus, socio-educational work should be performed by not only the staff of the socially-educational department and psychological work, but also the all staff at correctional institutions. Therefore, the staff training for realization the socio-educational work with convicts should be recognized as the actual problem of today to solve which is reinforced by the fact that today in prisons 80% of the staff of socially-educational department work has a law education, not a pedagogical or psychological education.

The author of the article emphasizes his point by saying that they should be used in unity in the process of correction and resocialization of prisoners, we conditionally defined the goal of the social and educational work, that has its own specificity and is defined as the formation of socio - educational means of favorable conditions for correction and resocialization of prisoners, their further integration, socialization, comprehensive development and self-condemned on the basis of integration of the individual resources, correctional colony, community and region.

The definition of a system of the social-educational work with convicts requires comprehension of content-semantic and structural-functional parameters of this powerful socio-legal and psychological-pedagogical phenomenon in order to imagine clearly what you need to achieve in the process of socio-educational work. Thus, socio-educational work in the prison system must be given special status as a basic means of correction and resocialization of convicts.

Key words: *socio-educational work, system, the main means, correction and resocialization, convicts, correction colony.*

УДК 343.132 (100)

В.Г. Дрозд

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ЗАПОБІЖНИХ
ЗАХОДІВ, ЩО НЕ ПОВ'ЯЗАНІ З ОБМЕЖЕННЯМ ВОЛІ ЗА
КРИМІНАЛЬНИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ
КРАЇН ДАЛЬНЬОГО ЗАРУБІЖЖЯ**

У статті наведено види запобіжних заходів, не пов'язаних із обмеженням волі за кримінальним процесуальним законодавством країн дальнього зарубіжжя. Зокрема, це такі запобіжні заходи, як застава, підписка про невіїзд, особиста гарантія, нагляд батьків чи опікунів, нагляд командування військової частини, порука та низка інших заходів. Також розглянуто позитивні сторони системи пробації та інституту bail.

Ключові слова: *запобіжні заходи, система пробації, інститут bail, застава, підписка про невіїзд, гарантія, нагляд, порука.*

Постановка проблеми. КПК України ґрунтується як на принципах моральності, законності, захисту прав і свобод людини й громадянина тощо, так і містить у собі норми, що обмежують такі права, наприклад, запобіжні заходи. Однак не виключається можливість обрання запобіжних заходів більш м'якого характеру, таких, що не обмежують волю осо-